

پاسخ به چند پرسش درباره معجزه

تهیه و تنظیم: معاونت تبلیغ و امور فرهنگی حوزه های علمیه

بسمه تعالی

● چگونه در عصر حاضر که با پیشرفت علم، برای هر پدیده‌ای، توجیهی علمی ارائه می‌دهند، می‌توان مسئله معجزه را قبول کرد و چرا در زمان حاضر معجزه ظاهر نمی‌شود؟

○ معجزات انبیا هیچ‌گاه برخلاف علم نیست تا پیشرفت علم پذیرفتن آن را دشوار سازد؛ زیرا معجزات، امور خارق‌العاده‌ای هستند که علل وقوع آن غیر از علل طبیعی و عادی است و دست علم از بررسی آن کوتاه است. معجزات در شمار امور محال و نشدنی نیز نیست تا پیشرفت علوم عقلی و علوم طبیعی وقوع آن را ناممکن بدانند. بهترین دلیل برای وقوع معجزات، گزارش‌های تاریخی بی‌شماری است که انسان از مطالعه آنها نسبت به وقوع معجزات یقین پیدا می‌کند. از جمله معجزه حضرت عیسی علیه‌السلام که مرده را زنده می‌کرد و معجزات رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وآله مانند شود قرآن مجید که معجزه‌ای جاویدان است و شق القمر توسط پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله.

اینکه چرا در حال حاضر معجزه به وقوع نمی‌پیوندد اولاً:
قرآن کریم معجزه بزرگ رسول الله صلی الله علیه و آله
است که همچنان زنده و پابرجاست. دوم اینکه: معجزه
برای اثبات ادعای پیامبر است و پس از اثبات پیامبری
رسول الله صلی الله علیه و آله و ختم نبوت، نیازی به
معجزه دیگری در عصرهای بعد از بعثت نیست. لیکن،
کرامات بسیاری از معصومان علیهم السلام، چه آنها که
رحلت کرده‌اند و چه حضرت حجّت علیه السلام که در
قید حیات است، و نیز کرامات متعددی از اولیاء خدا،
چه از شهدا (مانند حضرت ابوالفضل العباس و برخی
صالحان) و چه از بندگان خالص خدا که در قید حیات
هستند، در هر زمان و هر مکانی سر می‌زنند. این کرامات
نیز پرتوی از ارتباط با عالم ملکوت و شمه‌ای از اعجاز
الهی است.

● آیا انسان می‌تواند با پیشرفت دانش، به علّت
معجزه‌ها پی ببرد؟

○ معجزه دارای علّت ماورای طبیعی و برای اثبات ادعای

پیامبری است. و علت ماورای مادی از دسترس هر گونه تجربه و آزمایش علمی خارج است. بنابراین علت معجزه را با پیشرفت دانش نمی توان دریافت و البته، دارای قوانین و سنت هایی ویژه نیز هست که ممکن است انسان با پیشرفت دانش، از این قوانین و سنتها آگاه شود. مرحوم علامه طباطبائی «رحمه الله» بر این عقیده است که خداوند معجزه را نیز با اسباب مادی و علل طبیعی پدید می آورد؛ ولی دانش انسانی بدانها راه ندارد و خداوند خود از آنها آگاه است. (۱) بنابراین، ممکن است روزی اسباب و علل مادی معجزه و به بیان دیگر، قوانین و سنت های حاکم بر آن، بر انسان آشکار شوند.

• آیا معجزه با نظم جهان سازگار است؟

○ برخی، معجزه ها را در نظم حاکم بر جهان، موارد استثنایی می دانند که به دلیل اندک بودن آنها، بر نظم خلل وارد نمی کنند. (۲) برخی نیز مانند علامه طباطبائی «رحمه الله» معجزه را با قوانین طبیعت هماهنگ می دانند و روی دادنش را با اسباب و علل

مادّی تبیین می‌کنند. علامه طباطبائی در این باره می‌نویسد: «تنها فرقی که میان روش عادی با معجزه خارق‌العاده هست، این است که اسباب مادّی برای پدید آوردن آن گونه حوادث، در جلوی چشم ما اثری می‌گذارند، و ما روابط مخصوصی که اسباب با آن حوادث دارند، و نیز شرایط زمانی و مکانی مخصوصش را می‌بینیم؛ در حالی که در معجزات نمی‌بینیم و دیگر اینکه در حوادث طبیعی، اسباب اثر خود را به تدریج می‌بخشند، و در معجزه، اسباب آنی و فوری اثر می‌گذارند. به عنوان مثال، مار شدن عصا اگر بخواهد در مجرای طبیعی صورت بگیرد، محتاج به علل و شرایط زمانی و مکانی مخصوص است؛ ولی در مسیر معجزه نیازی به آن شرایط و آن مدّت طولانی نیست؛ بلکه علّت که عبارت است از خواست خدا، همه تأثیراتی را که در مدّت طولانی باید به کار می‌افتاد تا عصا ازدها شود، در یک آن به کار می‌اندازد.» (۳)

• آیا معجزه با قانون علیّت ناسازگار است؟

○ معجزه چیزی فراتر از قانون علیّت نیست، بلکه معجزه نیز دارای علّت است؛ ولی علّتش ماورای طبیعی است. باید توجه داشت که علل طبیعی بنابر اصطلاح فلسفی، علّت‌های «معدّد» هستند نه «موجد» البته میان علّت معدّد و معلول سنخیت لازم است، یعنی هر چیزی نمی‌تواند معدّد هر چیزی دیگر شود. به عنوان مثال برای روشن کردن کبریت نمی‌توان آن را روی یخ گذاشت، بلکه باید در اثر اصطکاک و مالش با چیزی دیگر، آن را روشن کرد. عقل ما به تنهایی نمی‌تواند دریابد که چیزی علّت معدّد چیزی است، بلکه باید از راه تجربه بدین موضوع دست یابد؛ ولی ما، در مجردات نمی‌توانیم دست به تجربه بزنیم و دریابیم که مجردات چه تأثیری در اشیا دارند. تجربه این است که ما شرایط حاکم بر چیزی را تغییر دهیم و از همین تغییر، به علّت آن دست یابیم. به عنوان مثال برای این که دریابیم آیا آتش، علّت (به معنای مسامحه‌ای) حرارت هست یا نه، باید آتش را خاموش ساخت، آن گاه پایان یابد، در می‌یابیم که آتش، علّت حرارت است. آیا چنین تجربه‌ای را می‌توان درباره

مجرّدات به دست آورد؟ پاسخ، منفی است؛ زیرا اولاً
مجرّدات احساس شدنی نیستند تا تأثیرشان احساسی
باشد، و ثانیاً مجرّدات تغییر پذیر نیستند و از اینرو،
تجربه پذیر نیز نیستند. نکته دیگر این که علت‌های
طبیعی انحصاری نیستند؛ یعنی در عالم طبیعت بسیاری
از علت‌های طبیعی و اعدادی جانشین یکدیگر
می‌شوند. و برای باز شناختن علت‌های جایگزین، به
تجربه نیازمندیم و تجربه نیز هیچ گاه نمی‌تواند علت
منحصر را باز شناسد؛ زیرا در حیطه تجربه نیست و
ممکن است در خارج از این حیطه، علت‌هایی باشند که
ما بدانها نمی‌توانیم دست یافت. بی‌گمان در جهان
موجوداتی هست که اصلاً تجربه پذیر نیستند و ما نباید
تأثیر آنها را انکار کنیم. پس، اگر پدیده‌ای به وسیله علت
مجرّد و ماورای طبیعی پدید آید، نمی‌توان گفت چون
علتش برای ما آشکار نیست، این پدیده دارای علت
نیست. (۴)

• وقتی حقانیت یک دین از تعلیماتش آشکار

می‌شود، دیگر چه نیازی به معجزه است؟

○ از آنجا که وحی، گونه‌ای رابطه مرموز با خداوند است و برای انسان‌های عادی درک شدنی نیست، پیامبران از سوی خداوند دست به معجزه می‌زنند تا پیامبری و ارتباط خود با عالم غیب را ثابت کنند. بنابراین، معجزه، تنها برای اثبات درستی ادّعای پیامبری است؛ امّا حقّانیت دین همچنان که از کلمه دین بر می‌آید، منوط به تحقیق و تأمل در محتوای پیام پیامبران است. این نیز راهی برای پی بردن به درستی ادّعای آنان است؛ ولی برای تمامی مردم، بهره بردن از این راه ممکن نیست. وانگهی، تحقیق درباره پیام پیامبران، پس از ارائه و تکمیل دین امکان دارد. و لازمه آن توقّف و تحیّر و سرگردانی مردم در آغاز بعثت پیامبران است. بر این اساس، معجزه، مردم را یاری می‌دهد که از همان آغاز دعوت، به پیامبران ایمان آورند. پس، این ایمان با تأمل و تفکر و تحقیق در محتوای پیام آنان ژرف‌تر و استوارتر می‌گردد. *

پی‌نوشت‌ها:

- (۱). ترجمه تفسیر المیزان، سید محمدباقر موسوی همدانی، جامعه مدرسین، ۱۳۶۶ ش، ج ۱، ص ۱۲.
 - (۲). الالهیات، جعفر سبحانی مرکز العالمی للدراسات الاسلامیه، چاپ سوم، قم، ۱۴۱۱ ق، ج ۲، ص ۷۷ به بعد.
 - (۳). ترجمه تفسیر المیزان، ج ۱، صص ۱۱۸ و ۱۲۰.
 - (۴). راهنما شناسی، استاد مصباح یزدی، مدیریت حوزه علمیه قم، قم، ۱۳۶۷ ش، صص ۲۲۳ تا ۲۱۶.
- * بر گرفته از سایت مؤسسه در راه حق، با اندکی دخل و تصرف.